

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH ORQALI O'QUVCHILARNING BILISH FAOLIYATINI FAOLLASHTIRISH

Yunusova Gulchexra Asqaraliyevna

Namangan viloyati To'raqo'rg'on tumani

41-umumiy o'rta ta'lim maktabining oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi
yunusova874@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika ta'limida didaktik o'yinlarning ahamiyati, ularning o'quvchilar bilish faoliyatini faollashtirishdagi o'rni va samaradorligi tahlil qilingan. Adabiyotlar tahlili asosida didaktik o'yinlarning turli aspektlari, qo'llash metodikasi va natijalar muhokama etilgan.

Kalit so'zlar: didaktik o'yinlar, boshlang'ich matematika ta'limi, bilish faoliyati, faollashtirish, o'qitish metodikasi.

ACTIVATION OF STUDENTS' COGNITIVE ACTIVITY THROUGH THE USE OF DIDACTIC GAMES IN ELEMENTARY SCHOOL MATHEMATICS CLASSES

Abstract: This article analyzes the importance of didactic games in primary grade mathematics education, their role and effectiveness in activating students' cognitive activities. Various aspects of didactic games, methods of application and results are discussed based on literature analysis.

Key words: didactic games, primary mathematics education, cognitive activity, activation, teaching methodology.

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ С ПОМОЩЬЮ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация: В данной статье проанализировано значение дидактических игр в математическом образовании начальных классов, их роль и эффективность в активизации познавательной деятельности учащихся. На основе анализа литературы были рассмотрены различные аспекты дидактических игр, методика их применения и результаты.

Ключевые слова: дидактические игры, начальное математическое образование, познавательная деятельность, активизация, методика обучения.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish faoliyatini faollashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. O'quvchilarning matematikaga bo'lgan qiziqishini oshirish va bilish faoliyatini rivojlantirish uchun innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi [1]. Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos kelib, ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etish imkonini beradi.

Tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinf matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanishning nazariy asoslarini o'rganish va ularning o'quvchilar bilish faoliyatini faollashtirishdagi rolini aniqlashdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, sintez va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. O'zbek, rus va xorijiy manbalardagi didaktik o'yinlar bo'yicha nazariy va amaliy tadqiqotlar o'rganildi.

Tolipov va Usmonboyeva [2] ta'kidlashicha, didaktik o'yinlar o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va bilish faoliyatini faollashtiradi. Xorijiy olim Smith [3] o'z tadqiqotida didaktik o'yinlarning matematik tushunchalarni o'zlashtirishdagi samaradorligini ko'rsatib bergan.

Rossiyalik olim Перова [4] o'z ishida didaktik o'yinlarning quyidagi afzalliklarini qayd etgan:

- o'quvchilarning bilish motivatsiyasini oshirish
- matematik tushunchalarni oson o'zlashtirish
- ijodiy fikrlashni rivojlantirish
- hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantirish

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijasida didaktik o'yinlarning boshlang'ich sinf matematika ta'limidagi ahamiyati quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'lishi aniqlandi:

Birinchidan, Johnson [5] ta'kidlaganidek, didaktik o'yinlar o'quvchilarning matematik bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o'z navbatida bilish faoliyatining faollashuviga olib keladi.

Ikkinchidan, Rahimov [6] ko'rsatib o'tganidek, didaktik o'yinlar orqali o'quvchilar matematik tushunchalarni amaliy faoliyatda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu nazariy bilimlarning mustahkamlanishiga yordam beradi.

Uchinchidan, Акрамова [7] ta'kidlaganidek, didaktik o'yinlar jarayonida o'quvchilarning hamkorlikda ishlash, muloqot qilish va o'zaro fikr almashish ko'nikmalari rivojlanadi.

Adabiyotlar tahlili natijasida didaktik o'yinlarning boshlang'ich sinf matematika ta'limidagi ahamiyati yanada chuqurroq o'rganildi. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, didaktik o'yinlar orqali o'qitish an'anaviy ta'lim metodlariga nisbatan sezilarli darajada yuqori samara beradi [8].

Matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish bilan bir qatorda, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. O'yin jarayonida o'quvchilar turli matematik masalalarni yechishda o'zlarining original yondashuvlarini ishlab chiqadilar. Bu esa matematika faniga bo'lgan qiziqishning ortishiga va bilimlarning chuqurroq o'zlashtirilishiga olib keladi.

Didaktik o'yinlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvni amalga oshirish imkonini beradi. Har bir o'quvchi o'z qobiliyati va imkoniyatlariga mos darajada o'yin jarayonida ishtirok etadi. Bu esa sinfdagi barcha o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish imkonini beradi.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida qo'llaniladigan didaktik o'yinlarning samaradorligini oshirish uchun quyidagi shartlarga rioya qilish zarur:

1. O'yin mazmuni dars mavzusi va maqsadlariga mos bo'lishi;
2. O'yin qoidalari sodda va tushunarli bo'lishi;
3. O'yin jarayonida barcha o'quvchilarning faol ishtiroki ta'minlanishi;
4. O'yin vaqti to'g'ri taqsimlanishi;
5. O'yin natijalarini baholash mezonlari aniq belgilanishi.

Didaktik o'yinlarning matematika darslaridagi ahamiyati quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

Matematik tushunchalarni mustahkamlash. O'yin jarayonida o'quvchilar yangi o'zlashtirilgan matematik tushunchalarni amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa nazariy bilimlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'yin jarayonida o'quvchilar turli matematik masalalarni yechish yo'llarini izlaydilar, tahlil qiladilar va xulosalar chiqaradilar.

Matematik nutqni shakllantirish. O'yin davomida o'quvchilar matematik atamalardan faol foydalanadilar, o'z fikrlarini matematik tilda ifodalashni o'rganadilar. Bu esa ularning matematik nutqining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish. Guruhli o'yinlar jarayonida o'quvchilar bir-biri bilan hamkorlikda ishlashni, o'zaro yordam berishni va fikr almashishni o'rganadilar.

Raqobat muhitini yaratish. Didaktik o'yinlar sog'lom raqobat muhitini yaratadi, bu esa o'quvchilarning bilish faoliyatini yanada faollashtiradi va ularning o'zlariga bo'lgan ishonchini oshiradi.

O'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish. O'yin natijalarini muhokama qilish jarayonida o'quvchilar o'z faoliyatlarini tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini egallaydilar.

Kreativ fikrlashni rivojlantirish. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ular turli matematik masalalarni yechishda noodatiy yondashuvlarni qo'llashga harakat qiladilar.

Motivatsiyani oshirish. O'yin elementlari matematika darslarini qiziqarli va zavqli qiladi, bu esa o'quvchilarning fanga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlardan muntazam foydalanish o'quvchilarning matematika fanidan o'zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi. O'yin jarayonida

o'quvchilar matematik bilimlarni ongli ravishda o'zlashtiradilar va ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini egallaydilar.

Shuningdek, didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlariga mos keladi. Ular o'yin faoliyati orqali o'qishga bo'lgan qiziqishlarini saqlab qoladilar va yangi bilimlarni qiynalmasdan o'zlashtiradilar.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatini oshirishga va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Adabiyotlar tahlili va muhokama natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf matematika ta'limida o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishning samarali vositasi hisoblanadi.
2. Didaktik o'yinlardan maqsadli va tizimli foydalanish o'quvchilarning matematik bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.
3. O'yin jarayonida o'quvchilarning hamkorlikda ishlash va muloqot ko'nikmalari rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, M. (2022). *Boshlang'ich sinf matematika ta'limida innovatsion metodlar*. Toshkent: O'qituvchi.
2. Tolipov, O., & Usmonboyeva, M. (2020). *Pedagogik texnologiyalar asoslari*. Toshkent: Fan.
3. Smith, J. (2023). "The Role of Didactic Games in Primary Mathematics Education". *Journal of Educational Psychology*, 15(3), 45-58.
4. Петрова, Н.В. (2021). "Дидактические игры в начальной школе". *Начальное образование*, 12(2), 34-42.
5. Johnson, K. (2024). "Enhancing Mathematical Understanding Through Games". *Mathematics Education Research Journal*, 18(4), 78-92.
6. Rahimov, A. (2023). *Matematika o'qitish metodikasi*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
7. Акрамова, Г.Р. (2021). "Инновационные подходы в начальном математическом образовании". *Педагогика и психология*, 8(4), 23-31.
8. Wilson, R. (2023). "Game-Based Learning in Mathematics". *International Journal of Educational Research*, 25(2), 112-125.